ក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់
COMMISSION DES MOEURS & COUTUMES

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្ដី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា និងអក្សរសាស្ត្រ

ឆ្នាំគំរប់ ១៣

ភាគទី ១

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
INSTITUT BOUDDHIQUE

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ព.ស. ២៤៨៣

គ.ស. ១៩៤០

ប្រាសាទបាយ័ន - ទ្វារចូលខាងកើត - រូបនាងអប្សរនៅនឹងសសរមួយ ។

កថាមុខ

នៃវេយ្យាករណ៍សំស្ក្រឹត ភាគទី ២

សូមឧទ្ទិសដោយគោរព បំពោះលោក

ល្វី-ហ្វីណូត៍ ដែលអនិច្ចកម្មទៅ

កថាមុខ

ព្រះសាក្យវង្ស ហ. គាត ជាអ្នកប្រព័ន្ធសៀវភៅវេយ្យាករណ៍សំស្ក្រឹតនេះ ផ្សាយក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាដំបូង ឧទ្ទិសសៀវភៅនេះជាទីរឭកដល់វិញ្ញាណក្ខន្ធលោក លូ-ហ្វីណូត៍ ជាអ្នកប្រាជ្ញបារាំងសែសខាងភាសាសំស្ក្រឹត ព្រោះអាស្រ័យអ្នកប្រាជ្ញនេះ, លោកក៏បានចេះដឹងភាសាសំស្ក្រឹតនេះជ្រៅជ្រះ ដែលជាភាសាសក្តិសិទ្ធិនៅប្រទេសឥណ្ឌា ។

លោក លូ-ហ្វីណូត៍ បានបំភ្លឺនូវការរុងរឿងនៃប្រទេសកម្ពុជាក្នុងអតីតកាលដោយការស្រាវជ្រាវរកពង្សាវតារ នៅសិលាចារឹកសំស្ក្រឹតដែលព្រះមហាក្សត្រិយ៍ខ្មែរបានចារឹកទុកមក ហេតុនោះបានជាគេបង្កើតឲ្យមានការរៀនភាសាសំស្ក្រឹតនៅសាលាបរិយត្តិជាន់ខ្ពស់ដើម្បីជួយទំនុកបំរុងខេមរជាតិឲ្យមានការចេះដឹងដែលខានមិនបាន ទឹងឲ្យយល់ច្បាស់-លាស់នូវវិជ្ជារបស់ខ្លួនតទៅខាងមុខ ពីព្រោះអារ្យធម៌ខ្មែរ, ដូចយើងបានដឹងហើយ, ជារបស់ដែលផ្សាយចេញមកពីប្រទេសឥណ្ឌា សូម្បីអក្សរសាស្ត្រខ្មែរទឹងធម៌អាថ៌ក៏សុទ្ធតែជាភាសាសំស្ក្រឹត ។

ការរៀនភាសាសំស្ក្រឹតនេះ មិនមែនមានប្រយោជន៍សម្រាប់តែអ្នកប្រាជ្ញខ្មែរ ដែលត្រូវឲ្យស្គាល់ដើមកំណើតភាសាបាលីនឹងភាសាមាតុភូមិរបស់ខ្លួនដែលបរិបូណ៌ដោយពាក្យពេចន៍សំស្ក្រឹតប៉ុណ្ណោះទេ អាចនឹងនាំអ្នកប្រាជ្ញខ្មែរអស់នោះឲ្យគេឃើញនូវគោលធំដែលខ្លួនស្ទើរតែមិនយល់

សោះផង គឺ ឲ្យយល់ភាសាបាលីខាងពួកហីនយាន និងភាសាសំស្រ្កឹតខាងពួកមហាយាន ។ ឯគម្ពីរដីកាប៉ែកមហាយានមានច្រើនណាស់ ។

តាមពង្សាវតារ មានសេចក្ដីដំណាលអំពីមហាវិទ្យាល័យធំៗ ក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាដែលមាននៅទិសខាងជើងនិងទិសពាយព្យ, មហាវិទ្យាល័យដែលច្បងជាងគេ គឺមហាវិទ្យាល័យនៅនាលន្ទានិងតក្កសិលា ។ ក្នុងសម័យនេះ, គេបានរៀនសូត្រគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនាជាភាសាសំស្រ្កឹតចេះដឹងជ្រៅជ្រះ ហើយយើងនៅមិនទាន់ចេះដឹងគម្ពីរអស់នោះសព្វគ្រប់ផង, គម្ពីរដើមអស់នេះវិនាសបាត់បង់ទៅច្រើន, ដោយហេតុមិនមានអ្នកប្រាជ្ញឥណ្ឌាខាងពុទ្ធសាសនាប្រែជាភាសាទីបេតាំង ឬភាសាចិនដើម្បីទៅផ្សាយព្រះពុទ្ធសាសនានៅប្រទេសចិននិងប្រទេសទីបេត៍ ម្យ៉ាងទៀតដោយហេតុមិនមានអ្នកនមស្សការជាតិចិនមកកាន់ក្រុងនាលន្ទាដើម្បីរៀនភាសាសំស្រ្កឹតហើយប្រែគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនាជាភាសាសំស្រ្កឹតនោះៗ មកជាភាសាខ្លួនផង ។ និកាយហីនយានគ្រប់និកាយសុទ្ធតែមានគម្ពីរគ្រប់និកាយ; ពួក សព្វាស្តិវាទិន គឺពួកដែលប្រកាន់ថា "អ្វីមានទាំងអស់" តាំងនៅស្រុក គន្ធារៈ និង កស្មីរៈ ហើយផ្សាយធម្មវិន័យរបស់ខ្លួនទៅដល់ប្រទេសចិន និងប្រទេសទីបេត៍, គម្ពីរភាសាសំស្រ្កឹតសំខាន់ៗនោះ អ្នកនមស្សការឈ្មោះ ក្វៀ-ត្សង់ បានប្រែជាភាសាចិនក្នុងរវាង ព. ស. ១២៤៣ រៀងៗ មកដល់ ព. ស. ១២៥៥ ។

សព្វថ្ងៃនេះ នៅសល់តែគម្ពីរជាសំណៅគោលគម្ពីរភាសាសំស្ក្រឹតដើម ដូចយើងបានអធិប្បាយខាងដើម បើមិនមានសេចក្ដីជាសាភាចិនទេ, អ្នកប្រាជ្ញផ្តណ្ឌៀ, ដប៉ុន្ទឹងទុរុបមិនអាចនឹងធ្វើបញ្ញើសៀវភៅទាំងនោះបានឡើយ ក្នុងទីនេះ យើងកាយឈ្មោះគម្ពីរខ្លះគឺ

ឈ្មោះគម្ពីរសំស្ក្រឹត	ទំនងភាសាបាឡី
ទ.ពានវតិ	ទ.ពាន
ធម្មបទ	ធម្មបទ
ឯកោត្តរាគម	អង្គុត្តរនិកាយ
ប្រដិមោក្សសូត្រ	បាដិមោក្ខ
ទីឃាគម	ទីឃនិកាយ
សំយុក្តាគម	សំយុត្តនិកាយ
ក្សុទ្រកាគម	ខុទ្ទកនិកាយ
ស្ថវិរគាថា	ថេរគាថា
វិមានវស្តុ	វិមានវត្ថុ
ពុទ្ធវម្ស	ពុទ្ធវង្ស

គម្ពីរឥតិវុត្តកភាសាបាឡី ក៏មាននៅក្នុងពួកគម្ពីរសំស្ក្រឹតដែរ អ្នកនមស្សការជាតិចិនឈ្មោះ ហ៊ាន-ត្សង ប្រែជាភាសាចិនក្នុងរវាង ព. ស. ១១៩៣ ព្រមទាំងគម្ពីរវិន័យឯទៀតៗ បើទុកជាគម្ពីរអស់នេះមានសេចក្ដី

ផ្សេងៗ គ្នាខ្លះខុសអំពីរបៀបគម្ពីរបាលី ក៏មិនឆ្ងាយអំពីគោលដើមប៉ុន្មាន; ផ្ទៃសេចក្តីធម្មវិន័យនៅដូចគ្នានឹងគម្ពីរភាសាបាលី ៗ ពួកសូត្រមិនរៀបរៀងជាបទមាតិកាតៗ គ្នាដូចពួកសុត្តៈទេ; នៅក្នុងសំយុក្តាគមវគ្គិនឹងសំយុក្តផ្សេងគ្នាពីគម្ពីរភាសាបាលី ហើយម្យ៉ាងទៀត សំយុត្តៈភាសាបាលីមិនមានទាំងអស់នៅក្នុងសេចក្តីប្រែជាភាសាចិនដែលប្រែចេញមកពីគម្ពីរសំស្ក្រឹតនោះទេ តែមានសំយុត្តដែលមិនមាននៅក្នុងគម្ពីរបាលី ៗ មានគម្ពីរសំស្ក្រឹតខ្លះមានឈ្មោះដូចគ្នានឹងគម្ពីរបាលី ប៉ុន្តែមានផ្ទៃសេចក្តីខុសគ្នា ៗ នៅក្នុងសេចក្តីប្រែជាភាសាចិន ដែលប្រែចេញពីគម្ពីរសំស្ក្រឹតមានសេចក្តីប្រែ ១០ ប្រការ ផ្សេងពីគម្ពីរមហាបរិនិព្វាណសូត្រ, សេចក្តីប្រែ ៣ ប្រការជាលទ្ធិហីនយាន ៧ ប្រការទៀតជាលទ្ធិមហាយាន ៗ បណ្តាពួកគម្ពីរនៃលទ្ធិហីនយានមួយទៀតឈ្មោះ លោកោត្តរវាទិន ជានិកាយប្រកាន់ថា ព្រះពុទ្ធមនុស្សប្លែកអស្ចារ្យ, មានគម្ពីរសំខាន់មួយឈ្មោះមហាវស្តុ ជាគម្ពីរនិយាយពីពុទ្ធប្រវត្តិអស្ចារ្យ ៗ នៅក្នុងគម្ពីរនោះមានរឿង ខុទ្ទកបាឋ, រឿងពុទ្ធវង្ស, រឿងធម្មបទ, រឿងធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រនឹងជាតក ប៉ុន្តែជាតកខ្លះ នឹងអវទានខ្លះ មិនមាននៅក្នុងគម្ពីរបាលីទេ ៗ គម្ពីរមហាវស្តុ ពួកលោកុត្តរវាទិន ទុកដូចជាវិនយ-បិដក ហើយបែបផែនគម្ពីរបាលីរបស់ពួកថេរវាទិន ក៏ផ្សាយចូលទៅប្រាកដនៅក្នុងមហាវស្តុនោះដែរ ទើបសមដូចគម្ពីរបាលីដូចយើង

ពោលអាងមកខាងលើនេះ ហើយមានសេចក្ដីស្រដៀងគ្នានឹងគម្ពីរបែបមហាយាន ។ ពួកអ្នកប្រាជ្ញដែលបានពិនិត្យគម្ពីរមហាវស្តុ បានឃើញថាគម្ពីរនេះមានផ្ទុកសេចក្ដីជាន់ចាស់ច្រើន តាមដែលមាននៅក្នុងអក្សរសាស្ត្របាលី ហើយយល់ថាគេតែងគម្ពីរនេះកាលពី ព.ស. ៤៤៣ ឡើងទៅ ។

គម្ពីរលលិតវិស្តារៈ បើទុកជាគម្ពីរពួកសព្វាស្តិវាទិនដែលជាហីនយាន ក៏គេទុកដូចជាគម្ពីរពួកមហាយានដែរ ព្រោះមានគេបន្ថែមសេចក្ដីបញ្ចូលទៅក្នុងគម្ពីរគោលដើម ។ ក្នុងគម្ពីរនេះគេបានពិនិត្យឃើញសេចក្ដីជាន់ចាស់នៅលាយឡំគ្នានឹងសេចក្ដីជាន់ថ្មី ។ គម្ពីរនេះ គេបានប្រែជាភាសាទីបេតាំងក្នុងរវាង ព.ស. ១៣៤៣ ហើយពួកជាងចម្លាក់នៅប្រទេសឥណ្ឌៀប៉ែកខាងជើងនឹងប្រទេសជ្វា បានប្រតិស្ឋឆ្លាក់រឿងរ៉ាវពុទ្ធប្រវត្តិគ្រប់អន្លើលើផែនថ្មតាមសេចក្ដីក្នុងគម្ពីរនេះ ។ រឿងពុទ្ធប្រវត្តិដែលឆ្លាក់នៅលើផែនថ្មនេះ គេទុកជាការរចនាដែលមានរូបសំខាន់ៗនៅចុងបូព៌ាប្រទេសឆ្ងាយ ។

មានគម្ពីរសំស្ក្រឹតមួយទៀត និយាយអំពីពុទ្ធប្រវត្តិដែរ ឈ្មោះពុទ្ធចរិត អ្នកនមស្សការចិន ឦ-ត្សឹង ពោលថាគម្ពីរនេះ ទុកជាគម្ពីរមួយដែលផ្សាយទូទៅ ហើយគម្ពីរនេះមិនល្បីល្បាញនៅត្រឹមតែក្នុងប្រទេសឥណ្ឌៀទេ មានឈ្មោះល្បីរហូតទៅដល់ប្រទេសជ្វា-សុមាត្រា តាមសមុទ្រខាងត្បូង ។ អ្នកនមស្សការចិនឈ្មោះឦ-ត្សឹងយល់ថា អ្នកណាក៏អត់ទ្រាំនឹង

អានកាព្យឃ្លោងបែបនេះបាន ដោយមានព្រះពុទ្ធវចនៈនៅក្នុងគម្ពីរនោះ អាចឲ្យអានិសង្សដល់អ្នកមើលបាន ។ គេបានប្រែគម្ពីរនេះជាភាសាចិន និងភាសាទីបេតាំងតាមច្បាប់ដើមជាភាសាសំស្ក្រឹតមាន ១៧ វគ្គ, វគ្គ ១៣ ខាងដើមជាសេចក្តីពាស់សុទ្ធឥតមានសេចក្តីប្លមទេ ។

អ្នកប្រព័ន្ធ ជាអ្នកប្រាជ្ញកវីដែលមានថ្វីមាត់ឈ្មោះ អស្វឃោសៈ ។ លោកកើតនៅក្នុងសំណាក់សាសនាព្រាហ្មណ៍ ហើយត្រឡប់មកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាលទ្ធិហីនយាននិកាយ សព៌ាស្តិវាទិន, លុះចំណេរតទៅ, លោកចូលទៅជាអ្នកកាន់លទ្ធិមហាយានវិញ ។ ដល់មក ព. ស. ៦៤៣ លោកបានតែងគម្ពីរពុទ្ធចរិតប្រែកបដោយ "មហាកាវ្យៈ" ហើយគេទុកជាគម្ពីរធំមួយក្នុងចំណោមគម្ពីរសំស្ក្រឹត ។ លោកបានតែងកាព្យខាងពុទ្ធសាសនាមួយទៀតឈ្មោះ សៅន្ទរានន្ទកាវ្យៈ និយាយពីរឿងពិលាបរបស់ភិក្ខុនន្ទ ដែលព្រាត់ប្រាសពីនាងសុន្ទរី (ជនបទកល្យាណី) ព្រោះព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់បំបួសទាំងបង្ខំ ។

ការល្បីឈ្មោះលោកអស្វឃោសៈ ខ្ចរខ្ចាយទៅខ្លាំងណាស់ រហូតដល់គេយល់ខុសថា លោកបានតែងគម្ពីរឯទៀតផង ដូចគម្ពីរសូត្រាលង្ការជាដើម ដែលសព្វថ្ងៃនេះសល់នៅតែសេចក្តីប្រែជាភាសាចិនហើយប្រាប់ថាគម្ពីរនេះតែងនៅ ព. ស. ៩៤៨ ។ អ្នកប្រព័ន្ធឈ្មោះ កុមារលាត ស្ថិតនៅក្នុងបឋមវ័យជំនាន់អ្នកប្រាជ្ញកវីឈ្មោះអស្វឃោសៈដែរ, បានតែងគម្ពីរនេះ ។

សេចក្ដីដើមជាភាសាសំស្រ្កឹតឈ្មោះ កល្បនាលំក្ឫតិក ដែលមានរឿងស្រដៀងគ្នានឹងជាតក ហើយគម្ពីរនេះ មានសេចក្ដីប្រហែលគ្នានឹងជាតកខាងបាលីដូចរឿង គិពិ ជាតកជាដើម ។ រឿងកំប្លែង ដែលគេយកទៅក្រុងជាពាក្យឃ្លោងសុទ្ធតែដកស្រង់មកអំពីគម្ពីរនិកាយសព៌ាស្តិវាទិន, តែគង់នៅមាននិទានខ្លះនៅជាស្លាដែមហាយានដែរ ។ អ្នកនមស្សការចិនឈ្មោះ ហ៊ាន-ត្សង់ និយាយថា អ្នកប្រព័ន្ធនេះចេញមកពីមហាវិទ្យាល័យនៅក្រុងតក្កសិលា ហើយជាអ្នកបង្កើតលទ្ធិមួយឈ្មោះ សៅត្រានិកៈ ។

មានគម្ពីរកាព្យឃ្លោងដទៃទៀត ដែលគេយល់ថាជារបស់លោកអស្វឃោឞៈទៀតដែរ តែជារបស់អ្នកប្រព័ន្ធម្នាក់ ឈ្មោះ មាត្ឫចេត ទេ, តាមអ្នកនមស្សការចិនឈ្មោះគ្វី-ត្សីង យល់ថា ជាអ្នកប្រាជ្ញកវីមួយដែលមានឈ្មោះល្បោះសំឡេងក្នុងសម័យនោះ ហើយមានគេសូត្រកាព្យឃ្លោងសាសនា មិនមែនតែនៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាទេ មានគេកប់ការចេញហូតដល់ទៅប្រទេសឆ្ងាយ ៗ ទៀត ។ គម្ពីររបស់អ្នកកវីនេះដែលមានឈ្មោះល្បីជាងគេនោះគឺ គម្ពីរចតុះឝតកស្តោត្រៈនឹងគម្ពីរឝតបញ្ចាសតិកស្តោត្រៈ ។ ប៉ុន្តែគួរស្តាយណាស់ ព្រោះគម្ពីរនេះ នៅតែមានគោលខ្លះជាភាសាសំស្រ្កឹត ។ បើឥតមានការទាក់ទងនឹងអ្នកនមស្សការចិនឈ្មោះ គ្វី-ត្សីងទេ គេមិនអាចនឹងកាត់ថ្លៃគម្ពីរនេះបានឡើយ; អ្នកនមស្សការចិនបានកត់ត្រាទុកនូវសេចក្ដីពេញចិត្តខ្លួន ហើយទទួលស្គាល់ថា គម្ពីរ

កាព្យនេះគេបានចងក្រងដោយផ្ចិតផ្ចង់ទាំងដោយគំនិតដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ មានគេចូលចិត្តមើលទាំងយកគ្រាប់តែងតាម សូម្បីពុទ្ធសាសនិកបេះតែត្រឹមសីល ៥ ឬ ១០ ក៏ទន្ទេញកាព្យឃ្លោងលោក មាតួចេត រត់មាត់ទទេ, ហើយកាព្យឃ្លោងនេះលោក ឦ-ត្សីង បានប្រែមកជាភាសាចិន; គម្ពីរនេះគេបានប្រែទៅជាភាសាទីបេតាំងដែរ ។ ក្នុងរវាង ព. ស. ៨៤៣, អក្សរសាស្ត្រសំស្ក្រឹតរបស់និកាយសក៌ស្តិវាទិនក៏ចំរើនឡើងទៀត ដោយមានអ្នកប្រាជ្ញកវីម្នាក់ឈ្មោះ អារ្យឝូរៈ បានតែងគម្ពីរមួយទៀត ។ កាព្យនោះឈ្មោះ ជាតកមាលា ជាគម្ពីរមានលាយទាំងសេចក្ដីពយនិងកាព្យឃ្លោងតាមវិធីសំស្ក្រឹតមានបែបផែន ។ ជាតក ៣៤ ដែលលោកនេះបានតែង មានជាតកខ្លះជាជាតកបាលី ។ អ្នកនមស្សការចិនឈ្មោះ ឦ-ត្សីង ពេញចិត្តនឹងសៀវភៅនោះណាស់ ព្រោះក្នុងសម័យនោះ សៀវភៅនេះផ្សាយទូទៅពេញប្រទេសឥណ្ឌា ។ គម្ពីរលោកអារ្យឝូរៈ គេបានប្រែជាភាសាចិន រវាង ព. ស. ៩៣៧ ។

មុននឹងបញ្ចប់បញ្ជីកាឈ្មោះសៀវភៅមិនទាន់សព្វគ្រប់នៃអក្សរសាស្ត្រលទ្ធិហីនយានជាភាសាសំស្ក្រឹត ត្រូវរាប់បញ្ចូលពួកគម្ពីរអវទានដែលជាគម្ពីរជាន់ចាស់ក្នុងពួកអក្សរសាស្ត្រលទ្ធិហីនយានដែរ, ឯអវទានឯទៀតជារបស់មហាយាន ។ (នៅមានត)

នេះ

ច្បាប់សុភាសិត

ប្រសើរពេកពិត ប្រែពីគាថា
បន្ទូលព្រះពុទ្ធ បំបាត់ទេស្នា
ឲ្យអស់ទាំងមហា- ជនផងត្រងត្រាប់ ។
និព្វានបច្ចយោ ហោតុ មេ ។

របស់

ឧកញ៉ាវង្សាសារពេជ្រ ណង ចាងហ្វាងក្រុមរាជបណ្ឌិត្យ
ក្នុងរាជ្យព្រះបាទសម្ដេចព្រះហរិរក្សរាមាឥស្សរាធិបតី
(ព្រះអង្គឌួង) ។

អារម្ភកថា និងពាក្យនមស្សការ

សុភសេដ្ឋោ ឯកសព្ពឯកោនោ សំវដ្ឋរេ ចសុនទំ
ចន្ទុំភរេ អាសាឡ្ហមាសេ បុណ្ណមិយំ ។ កាយោមយា
ឆឆ័ណាមណា មនោរថំ បីតិបយោ សីលោរក្ខំ សុភា-
សិតំ កាព្យកាភេ ។ អហំឆមា- មិសិរសា សុសម្ពុទ្ធោ
តិលោកាធំ សេដ្ឋអគ្គោ ឆរនេហ៍ វរជាថំ ។ មហាវីភេ
សុវិជយោព្រ មារសេធំ អាគច្ចិយោ សម្ពោធិតំ អ-
ឆន្តញាណំ លោកុត្តមោ ។ ឆកោវលៈ- មេវពុទ្ធៈ-
ជម្មុនាថោ ឆមាមិហំ អដ្ឋង្គិកោ អរិយបថោ នេវជធំ ។
សន្តិកាភេ និយ្យានិកោ មោក្ខប្បធំ បឆមាមិ អរិយ-
សង្ឃំ សីលសុទ្ធំ សន្តិន្ទ្រិយោ ។ បុញ្ញក្ខេត្តំ សត្តកុណំ
ឆមស្សមានោ រតនត្តយំ ហិតំបញ្ញោ កយំទុក្ខោ
ឌីអលត្ថំ ។ សុភមស្តុ ស្វស្តិស្រីសុ ភមង្គលំ ពហុ-
លៈចឆ្គា ជយារ៉ំ ឯកសព្ពឯកាំ នោតិរេកោ ។ ស័ក
សោត្តមំ ចុឆក្សត្រំ ពេញបូណ៌មីខែ អាសាឍចន្ទ:
ពារៈនេវ វុឌ្ឍិវរេ សាធុការ ។

ឯអត្តអញខ្ញុំ នាម ឆ្ងៃ សោតសម ចិត្តចេតនា សូមមានមនោ បរិយោសផ្ទា ព្យាយាម១សព្វាហ៍ ត្រែកត្រង់កុសល ។ ដ្បិតខ្ញុំនេះណា

ទើបរៀនចងជា កាព្យកិច្ចការគេល គន់គិតដោយនា ប្រាជ្ញាយោបល់ ពុំ
សូវឆ្លាយយល់ ជ្រៅជ្រះកាព្យ ។ ខ្ញុំផ្ដើមទសករ កាយកបបវរ រ័ត្ន
បុស្ប បុស្បបទបង្គំ ប្រណម្យអភិវាទ វន្ទិយ៍ព្រះមហា សារពេជ្ញពុទ្ធោ ។
សុភឥន្ទ្រព្រហ្ម មូលមកបង្គំ ក្រាបក្រោមបាទា ប្រកបកង់ចក្រ លាយ
ល័ក្ខណ៍រពេ វរអគ្គោ ឯកឥតទុតិយំ ។ ព្រះស្រីសម្ពុ- ទ្ធោធម៌វិសុទ្ធ
វិសេសសេដ្ឋំ ជាតិជាមកុដ អគ្គឧត្តមំ ប្រោសសត្វទាំង ត្រៃត្រ័យភព
ការ ។ សរសើរបារមី វញ្ញាណជិនស្រី ក្រាស់ក្រៃពិស្ដារ សែន
គោដិក័ល្បកាត់ ផ្ដាច់វដ្ដសង្សារ ផ្ដួលផ្ដាញ់មោហ៍មារ មានះបបបាន ។
ព្រះលោកុត្តរ សុព័ណ៌បវរ ភារកេត្រាយាន យោនយោងសត្វសល់
ដាក់ដល់និព្វាន និរទេសមិនមាន មរណ៍មកជិតដល់ ។ ព្រះសង្ឃសីល
សុទ្ធ វិសេសពង្សពុទ្ធ- នុរសទិមិល អស្ចារ្យសង្ឃ ទ្រទ្រង់សីលសល់
អគ្គឥតអំពល់ វដ្ដសង្សារ ។ ស្រគត់អស់ឥ- ន្ទ្រិយ៍អគ្គអចិ- ន្ត្រិយ៍ទ្រង់
ករុណា សព្វសត្វដាក់ដល់ មណ្ឌលសួគ៌ា គុណគាប់ជាតិជា ស្រូវស្រែ
បុណ្យផល ។ ទាំងបីព្រះអគ្គ ប្រសើរទ្រទ្រង់ ករុណាសត្វសល់ ផ្ទេរ
ផ្តុកសំពៅ នាំទៅដាក់ដល់ ត្រង់ត្រើយថ្កាក់ថ្កល់ និរទេសបាបបង់ ។
ហេតុនោះខ្ញុំថ្វាយ បុស្បបង្គំកាយ កបកោមលផ្គង់ សរសើរបារមី
ទាំងបីព្រះអគ្គ រុងរឿងអភិវ- ន្ទលគុណថ្លៃថ្លា ។ តេជតេជះខ្ញុំ ថ្វាក់-

ថ្វាយបង្គំ ត្រង់ត្រៃរតនា សូមទេពទិសទេស សោឡសសួគ៌ា ចំរើន ទីឃា- យុយឺនក្រមក្សាន្ត ។ ស្រេចខ្ញុំនឹងថ្លែង ស្រាវស្រង់សំដែង សណ្តាប់និទាន សុភាសិតស័ព្ទ ធម៌គាប់ទូន្មាន សព្វសត្វឲ្យបាន អកិ- រម្យព្រា ។ ព្រះធម៌ប្រធាន ប្រសើរយាន រត្នរឿងសុវណ្ណ នាំសត្វ ពីគន្ធ វដ្តសង្សារ ដោមដាក់ដល់នា សុខសួគ៌ាល័យ ។ ធម៌នេះជា ច្បាប់ ប្រសើរមហាគាប់ ចូរជនទីទៃ ស្រៀនត្រងត្រាប់ ជាច្បាប់ប្រ- ពៃ តាមដោយអាចថៃ បទព្រះគាថា :

១ — យោ សម្បន្នំ អាយុវស្សំ ឯកសតា អរក្ខិតំ សីលំ អសា- ធុ អសមា- ហិតោ ជនំ ។ យេ ចនក ធរឯកា- ហំ ជីវិតំ សេយ្យោ រក្ខ: សីលវន្តំ សជ្ឈាយិនំ សាធុជនា ។

អាធិបទេ ដើមបទប្រែ បាលីនេះថា យោ ចជនោ នរអ្នកណា មួយមានជន្មា រយឆ្នាំប្រាកដ ។ អរក្ខិតា បើពុំរក្សា សីលជាកំណត់ អសាធុជា ធម៌ជាឥតបទ ឥតបុណ្យប្រាកដ ពិតពុំប្រពៃ ។ យេ ចនក នរអ្នកណា ទើបកើតមួយថ្ងៃ បើមានសីលំ សេដ្ឋប្រពៃ ប្រសើរលើសត្រៃ អ្នកបាស់វិញណា ។ ដ្បិតសីលជាយាន នាំរូបរួចបាន ចៀសចាកចតុរា- បាយបាបបានដល់ មណ្ឌលសួគ៌- ល័យលុះមហា- និព្វានសេដ្ឋ ។

ពង្សាវតារក្រិក

(តពីភាគ ១២ ឆ្នាំ ១៩៥០)

ពួកស្ត្រីស្ប៉ាតិយ៉ាតកាលណាធាត់ធំចំរើនឡើង ក៏គោងតែរៀបការនឹងទាហានដើម្បីជាមាតារបស់ទាហានតទៅមុខទៀត ។ ស្ត្រីអស់នេះមានចិត្តស្រឡាញ់គ្រួសារមិនសំខាន់ស្មើនឹងការស្រឡាញ់ស្រុកទេសទេ ដូចមានសេចក្ដីដំណាលថា មានស្ត្រីម្នាក់បានដំណឹងថា កូនរបស់ខ្លួនទាំង ៤ នាក់ស្លាប់ក្នុងទីចម្បាំង តែស្រុកស្ប៉ាតបានជ័យជំនះ ក៏ស្រែកហ៊ោឡើងដោយសប្បាយចិត្តជាពន្ទឹកថា “គួរឲ្យអរគុណព្រះជាម្ចាស់” ។ មានស្ត្រីម្នាក់សម្លាប់កូនរបស់ខ្លួននឹងដៃឯង ព្រោះកូននោះរត់ទ័ពមករកម្ដាយ ។

តាមហេតុភេទផ្សេងៗដែលពោលមកនេះ យើងយល់ថាអាក្រក់ឬល្អក៏ដោយ ពួកស្ប៉ាតិយ៉ាតមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីល្បាញជាប់ពង្សាវតារថា ជាមនុស្សរឹងប៉ឹងនឹងក្លាហានបំផុតក្នុងលោក ។

ស្រុកអាថែន្ស — ស្រុកនេះមានពង្សាវតារប្លែកពីស្រុកស្ប៉ាតដោយប្រការទាំងពួង គឺពួកស្ប៉ាតិយ៉ាតឡើងដោយការធ្វើសង្គ្រាមលុកលុយ,ជាប្រទេសនៅលើគោក ជាជាតិទាហានគ្រប់គ្រងដោយពួកមន្ត្រី ប្រកាន់ច្បាប់នឹងចរិតប្រពៃណីបុរាណ, ឯស្រុកអាថែន្សជាស្រុកនៅមាត់សមុទ្រ ជាទីធ្វើការលក់ដូរដំនួញនានា, សិក្សារិះរកចំណេះវិជ្ជា, ផ្លាស់ប្តូរទំនៀមទម្លាប់ ។ ពង្សាវតាររបស់អាថែន្ស មានសេចក្ដីសំខាន់ ២ ប្រការ គឺការ

តាំងអាណាចក្រនៅមាត់សមុទ្រម្យ៉ាង ហើយម្យ៉ាងទៀត គឺប្រជាជនគ្រប់គ្រងខ្លួនឯងដែលមានទំនងដូច្នេះ ព្រោះការលក់ដូរជំនួញខាងផ្លូវសមុទ្រជាហេតុឲ្យប្រជាជនមានទ្រព្យស្តុកស្តម្ភមាំមួនឡើង ហើយពួកអស់នេះមិនព្រមនៅក្រោមអំណាចរបស់ពួកមន្ត្រីដែលធ្វើជាម្ចាស់ទីដីធំៗ នៅទីបំផុតគេក៏នាំគ្នាដណ្តើមយកអំណាចមកវិញបាន ។

ប្រជាជននៃស្រុកអត្តិក — អាណាចក្ររបស់ក្រុងអាថែន ហៅថា អត្តិក ជាភូមិប្រទេសពេញដោយធម្មជាតិផែនដី បណ្តាប់ឲ្យប្រជាជនរករបរខាងជំនួញប្តូទូក ។ អត្តិកជាជ្រោយលៀនចេញ មានសណ្ឋានជា ៣ ជ្រុង ដេរដាសទៅដោយថ្ម ហើយធ្វើការដាំដំណាំមិនល្អផង ។ ក្នុងជាន់ដំបូង កាលប្រជាជននៅតិចនៅឡើយ ល្មមរកស៊ីដាំដំណាំបាន លុះដល់មានចំនួនច្រើនក៏គោងតែងាកទៅរករបរខាងសមុទ្រវិញ ។

កន្លែងដែលមានដីជាតិល្អក៏មានតែមួយអន្លើប៉ុណ្ណោះ គឺត្រង់ស្រុកអាថែនៗនោះជាទីតាំងក្រុងយ៉ាងសមរម្យ សុខសម្រាន្ត ព្រោះមានខ្យល់បក់យកចំហាយទឹកសមុទ្រពីទិសខាងត្បូងធ្វើឲ្យមានសេចក្តីកក់ក្តៅក្នុងរដូវរងា ហើយបក់យកចំហាយទឹកមកធ្វើឲ្យត្រជាក់ក្នុងរដូវក្តៅ ។ នៅត្រង់កណ្តាលជាដីទួល មានកំពស់ប្រហែល ១០០ ម៉ែត្រ ត្រង់កំពូលទួលជាទីរាបស្មើល្មមនឹងកសាងជាវត្តនិងព្រះរាជវាំង ។

ប្រជាជនស្រុកអាថែន្ស – អ្នកស្រុកនេះច្រើនតែជាកូនកាត់ មិនប្រាកដជាចេញមកពីផៅណាខ្លះ នេះជាធម្មតារបស់ស្រុកដែលនៅតាមមាត់សមុទ្រគ្រប់អន្លើ រមែងមានជនជាតិផ្សេងៗលាយឡំគ្នាជាធម្មតា ហេតុនេះហើយធ្វើឲ្យអ្នកស្រុកអាថែន្សប៉ិនប្រសប់ការងារសព្វគ្រប់ គោលគឺមានទាំងអ្នកជំនួញ, អ្នកប្រាជ្ញខាងអក្សរសាស្ត្រ, អ្នកប្រាជ្ញខាងធម៌អាថ៌ទាំងអ្នករចនាគូរឆ្លាក់ទៀតផង ។

អ្នកស្រុកអាថែន្សជាមនុស្សពួកដំបូង ដែលបានឲ្យគំរូបែបផែនដល់លោកក្នុងការត្រួតត្រាស្រុកទេសដោយវិធីបោះឆ្នោតរើស ។ ប្រវត្តិពង្សាវតារបរមបុរាណរបស់ជនពួកនេះ មានការប្រែប្រួលផ្លាស់ប្តូរការត្រួតត្រាស្រុកទេសមករឿយៗ ។ ជាន់ដើម នៅក្នុងកណ្តាប់ដៃក្សត្រ តមកបានទៅពួកមន្ត្រី ហើយនៅទីបំផុត ធ្លាក់មកក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់រាស្ត្រទាំងនេះហើយ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលបារាំងហៅថា ដេមោក្រាស៊ី ទើបកើតឡើងចំរើនរុងរឿងនៅស្រុកអាថែន្សជាដំបូង ។

ការត្រួតត្រាស្រុក – ក្នុងជាន់ដំបូង ស្រុកអាថែន្សមានទំនងដូចស្រុកបុរាណឯទៀតៗដែរ គោលគឺអំណាចការត្រួតត្រាក្នុងគ្រួសារនីមួយៗនៅក្រោមបង្គាប់អាពុកម្តាយឬអ្នកអភិបាល តែក្នុងវេលានោះ មានពួកលោកសង្ឃគ្រប់គ្រងខាងផ្លូវសាសនា ហើយមានមេទ័ពគ្រប់គ្រងត្រួតត្រាក្នុង

វេលាមានចម្បាំងមួយចំណែកទៀតផង ។ កាលបើស្រុកមានសេចក្តីសុខសាន្តត្រាណ មនុស្សម្នាក់ៗគ្រួសារនីមួយៗ តែងនៅក្រោមបង្គាប់មេបាចាស់ទុំក្នុងត្រកូល ប្រសិនបើមានកិច្ចធុរៈខាងផ្សែងសាសនាកើតឡើង តែងប្រគល់ដល់លោកសង្ឃ ប្រសិនបើមានសឹកសង្គ្រាមៈតែងប្រគល់ការត្រួតត្រាទាំងអស់ដល់មេទ័ព ។ តមកសម័យក្រោយទៀត គ្រួសារនីមួយៗ កាន់តែមានចំនួនច្រើនឡើង ទើបរួមគ្នាជាភូមិស្រុកឡើង ភូមិស្រុកដែលនៅកណ្តាលច្រើនមានកំពូលកំពែង មានអំណាចជាងភូមិស្រុកដទៃ (នៅខាងក្រៅ) ឯមេភូមិមេស្រុកតាំងខ្លួនជាក្សត្រឡើងជាអគ្គជំបូនព្រះនាមថា ថេសេ ដែលអ្នកប្រាជ្ញពង្សាវតារមិនទាន់ដឹងប្រាកដថា កើតនៅឆ្នាំណា ឬសោយរាជ្យក្នុងឆ្នាំណាទេ ? ឯព្រះរាជប្រវត្តិរបស់ក្សត្រអគ្គនេះ មានទំនងដូចក្សត្រអគ្គជំបូនរបស់ប្រទេសទាំងឡាយដែរ គឺច្រើនមានជានិទានរឿងព្រេងជាទីអស្ចារ្យ មិនគួរជឿដល់ជនជាន់ក្រោយ ។

អំពីពួកមន្ត្រី — (L'Aristocratie) មានប្រមុខ ឬនាយករបស់ត្រកូល ១ ក្រុម ដែលនិយមហៅខ្លួនឯងថា ពួកអ៊ុយប៉ាទ្រីត (Eupatrides) ប្រែថាជាពួកកើតមកល្អ ពួកនេះតាំងខ្លួនជាពួកមន្ត្រីឡើង ហើយមានអំណាចជាម្ចាស់ទឹកដីតែលើពួកនេះប៉ុណ្ណោះ ។ តមកទៀត ពួកនេះមិនត្រូវការនៅក្រោម

អំណាចក្សត្រដែលគេដកហូតទៅទៀត ទើបនាំគ្នាកំចាត់កដវង្សក្សត្រចេញ ហើយប្រគល់ការត្រួតត្រាស្រុកទេសដល់ពួកចៅក្រមដែលរើសយកពីពួកអ៊ីយប៉ាទ្រីត មានការរើសផ្លាស់រូបអ្នកត្រួតត្រានេះតែរៀងរាល់ឆ្នាំ ពួកឯទៀតមិនត្រូវមានអំណាចរើសយកជាក្រុមត្រួតត្រាស្រុកទេសទេ ។ កាលពួកមន្ត្រីនេះកាន់តែមានអំណាចច្រើនឡើងៗ ក៏សង្កត់សង្កិនប្រជាជនឥតអាណិតបន្តិច ។ ពួកអ្នកស្រែឬកម្មករដែលអស់ផ្លូវរកស៊ី តោងមកចងការខ្ចីបុលពួកនេះ កាលបើមិនមានសងត្រូវចាប់ខ្លួនដាក់គុក ចាប់ធ្វើជាខ្ញុំកំដរឬចាប់លក់ឲ្យអ្នកឯទៀតតទៅ ។ លុះកាលតមកប្រជាជនក៏តាំងបះបោរចលាចលដណ្តើមយកអំណាចពីពួកមន្ត្រីបាន ពួកមន្ត្រីក៏ប្រែគំនិតប្រើវិធីកក់ទាក់ស្រុះស្រួលជាមួយនឹងរាស្ត្រវិញ ហើយប្រគល់អំណាចឲ្យអ្នកប្រាជ្ញម្នាក់ឈ្មោះ សូឡុង (Solon) ចាត់របៀបត្រួតត្រាស្រុកទេសជាថ្មីឡើង ។

សូឡុង និងរបៀបចាត់ការរបស់លោក – សូឡុងមិនដូចលីកៀតទេ គឺជាអ្នកមានលក្ខណៈទន់ភ្លន់ស្លូត ជាប់ជាពូជក្សត្រ ជាទីស្រឡាញ់រាប់អានរបស់ក្រិក ជាអ្នកមានចិត្តមេត្តាករុណាដល់មនុស្សទាំងពួង ធ្លាប់ធ្វើដំណើរចេញទៅកាន់ទីនានាជាច្រើនគ្រា ជាអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិស្តុកស្តម្ភដោយសារជំនួញ ធ្លាប់បានសេពគប់នឹងអ្នកប្រាជ្ញខាងទ្វីបអាស៊ីជាច្រើននាក់ ។

សូឡុងជាចិន្តកវីមួយរបស់ក្រិក បទកាព្យក្លូនរបស់លោកនេះជាគ្រឿងដាស់ចិត្តពួកអាថែនឲ្យមានចិត្តស្រឡាញ់ជាតិយ៉ាងខ្លាំង ។ សូឡុងអាចតាំងខ្លួនជាស្តេចគ្រប់គ្រងអាថែនក៏បាន តែមិនត្រូវការ គិតតែធ្វើអំពើល្អ-ប្រពៃ ជួយប្រទេសជាតិប៉ុណ្ណោះ សូឡុងធ្លាប់នាំទ័ពពួកអាថែនទៅច្បាំងឈ្នះពួកនៅកោះក្នុងសមុទ្រ អេស៊ីន (Egine) ។

សូឡុងតាត់រម្ងាប់ការទាស់ទែងរវាងពួកមន្ត្រីនិងពួករាស្ត្រ ដោយវិធីបំបាត់ពួកដែលនៅខ្ញុំគេ ព្រោះជាប់បំណុល នោះឲ្យបានរួចខ្លួនទៅជាអ្នកជាទាំងអស់ ហើយតាំងអំពីនោះមកហាមមិនឲ្យម្ចាស់បំណុលបង្ខំកូនបំណុលឲ្យសងដោយវិធីឃុំខាំងឬចាប់កូនបំណុលលក់ដោយដាច់ខាត ហើយបង្គាប់ឲ្យពួកមន្ត្រីតាត់ចែងចែកទឹកដីឲ្យបណ្ដារាស្ត្រជាចំណែកៗ តាមសមគួរនឹងការចិញ្ចឹមជីវិត កាលសូឡុងរៀបចំធ្វើដូច្នេះ ក៏ចែកប្រជាជនអាថែនចេញជា ៤ ថ្នាក់តាមធនធានដែលមានតិចច្រើន គឺពួកដែលមានទ្រព្យច្រើនក៏មានអំណាចច្រើន តែតោងបង់ពន្ធដារក៏ច្រើនដែរ ចំណែកឯអ្នកដែលមានធនធានតិចតួចស្តួចស្តើងក៏មានអំណាចតិចឬមិនមានឡើយតែបង់ពន្ធក៏តិចឬមិនបាច់បង់ឡើយ ជាអ្នកមិនបាច់ធ្វើការងារអ្វីដល់ស្រុកទេស ។ ដូចជាមនុស្សថ្នាក់ទី៤នេះមិនមានអំណាចបោះឆ្នោតក្នុងកិច្ចការស្រុកទេស មិនបាច់បង់ពន្ធដារ មិនបាច់ធ្វើទាហានផង ។ ការបែងជាន់វណ្ណៈបែបនេះ

រមែងខុសប្លែកពីរឿងរ៉ាវដែលមានមកក្នុងពង្សាវតារបស់ជនជាតិឯទៀតៗ ពោលគឺជនជាតិឯទៀតៗ ប្រកាន់យកកំណើតជាធំក្នុងការបែងជាន់វណ្ណៈ តែពួកអាថែនស៍ប្រកាន់យកត្រង់មានទ្រព្យជាប្រមាណ ទោះបីកើតក្នុងត្រ-កូលខ្ពស់ទាបមិនជាសំខាន់ទេ ហេតុនេះវណ្ណៈមិនសូវជាផ្លាស់ប្តូរទេ សម្រាប់ជនជាតិឯទៀត តែពួកអាថែនស៍ផ្លាស់ប្តូរបានជានិច្ច ពោលគឺពួកអាថែនស៍អាចស្ទុះឡើងកាន់វណ្ណៈខ្ពស់ឬថយចុះមកទាបវិញក៏បាន វិធីនេះព្រះចៅដែនដីក្រុងរោមទ្រង់នាំយកទៅប្រើ ដូចមានសំដែងក្នុងប្រវត្តិ-សាស្ត្ររបស់ក្រុងរោមនោះស្រាប់ ។

ការប្រជុំនៃពួករាស្ត្រ— តាំងអំពីលទ្ធិរបស់សូឡុងជាទីនិយមប្រើក្នុងស្រុកអាថែនស៍ហើយ ការគ្រប់គ្រងស្រុកអាថែនស៍មានលក្ខណៈជាប្រជាធិប-តេយ្យសុទ្ធ ៗ មានទីប្រជុំធំនៅកណ្តាលជំនុំមហាជន ទីប្រជុំជាអ្នករើសសមាជិកឬអ្នកដំណាងរាស្ត្រ មានចំនួន ៤០០ នាក់ ឬសេនាត៍ (សភាដំណាងរាស្ត្រ) ពួកនេះជាអ្នកព្រាងច្បាប់ ឬស្នើយោបល់ដែលខ្លួនត្រូវការនឹងធ្វើជាច្បាប់ ហើយនាំចេញទៅបោះឆ្នោតក្នុងជំនុំរាស្ត្រម្តងទៀត ៗ ពួកសមាជិកអស់នេះ កាលដល់កំណត់តោងចេញចាកដំណែងនាទីជាសមាជិក តែនៅមានអំណាចទទួលនាទីធ្វើជាចៅក្រមកាត់ក្តីបាន ។

អំពីកេរ្តិ៍កម្ម— តាំងអំពីស្វឡុងបានបញ្ញត្តច្បាប់ឲ្យចែកទឹកដីផល់បណ្ដារាស្ត្រហើយ ការធ្វើស្រែចំការចម្ការដំណាំក៏ក្លាយទៅជារបស់ដែលប្រជា-ជននៅស្រុកអាថែនខំខ្វល់ខ្វាយធ្វើឡើងទៀត ឯការចិញ្ចឹមសត្វនោះមានតិចទើបពួកអាថែនមានសត្វចិញ្ចឹមតិច ទើបមានច្បាប់ហាមប្រាមមិនឲ្យសម្លាប់សត្វពាហនៈនឹងកូនចៀម-ពពែ ឯសេះនោះកាន់តែកម្រណាស់ទៅទៀត បើអ្នកណាមានសេះ គេរាប់ថាជាអ្នកមានទ្រព្យស្ដុកស្ដម្ភ ហើយរាប់បញ្ចូលក្នុងវណ្ណៈទី ២ នៃវណ្ណៈទាំង ៤ ដែលពោលមកហើយខាងលើនេះ ។

(នៅមានត)

ទំនៀមទម្លាប់នឹងរឿងព្រេងនៅស្រុកខ្មែរ

អំពីអ្នកតា ឃ្លាំងមឿង

តាមទំនៀមទម្លាប់ នៅក្នុងខែត្រពោធិ៍សាត់នៃក្រុងកម្ពុជា គេតែងធ្វើបុណ្យឡើងអ្នកតារ ហៅថា អ្នកតាឃ្លាំងមឿង ជារៀងកបដកបមក តាំងអំពីអតីតកាល ដ្បិតអ្នកតានេះជាអ្នករក្សាស្រុក អ្នករក្សាសន្តិភាព ជាអ្នកបង្អុរភ្លៀងឲ្យបានចំរើនផលព្រះធរណី ។

នៅក្នុងតំបន់ខែត្រពោធិ៍សាត់ ដែលជាចន្លោះទន្លេសាបនឹងជងភ្នំជាច្រើន ពួកខ្មាំងដែលលុកលុយចូលស្រុកក្នុងសតវត្សរ៍មុនៗនេះ បានទុកដានស្នាមគំនូសយ៉ាងជាក់ច្បាស់នៅតំបន់នោះ ។ ចាស់សព្វថ្ងៃនេះ កាលដែលខ្លួននៅក្មេង បានឮចាស់ៗជាន់ដើមដំណាល អំពីសេចក្តីទុក្ខលំបាករវេទនាក្នុងស្រុក ក្នុងពេលដែលពួកខ្មាំងសត្រូវពីក្រៅចូលមកលុក-លុយទន្ទ្រានក្នុងស្រុកម្តងៗ ។ រឿងអ្នកតាឃ្លាំងមឿងនេះ ជារឿងព្រេងចាស់យូរអង្វែងមកហើយ ប៉ុន្តែនៅតែសំដែងឲ្យឃើញការប្រែប្រួលផ្សេងៗ ក្នុងពេលមានសឹកសង្គ្រាម ។ រឿងនេះរដាច់រដោចប្រឡូកប្រ-ឡំ ពិបាកនឹងរៀបប្រមូលឲ្យបានស្រួល ប៉ុន្តែតាមដែលគេដំណាលតៗមកដូចមានខាងក្រោមនេះ

គេដំណាលថា: ក្នុងសតវត្សរ៍ទី ១៦ កាលដែលពួកខ្មាំងក៏វាយយកក្រុងលង្វែក ពួកនេះបានធ្វើដំណើរលុកចូលមកពីទិសខាងត្បូង ពួកគ្នាពាសពេញក្នុងខែត្រពោធិ៍សាត់ ធ្វើទុក្ខធ្វើបាបអ្នកស្រុកច្រើនកន្លែង ៗ ពួកខ្មែរមានចិត្តក្លាហានទំទប់ទល់ខ្មាំងសត្រូវខ្លាំងណាស់ដែរ ប៉ុន្តែទប់មិនឈ្នះ ប្រជាជនក្នុងស្រុកដែលពួកខ្មាំងរឹបជាន់ដុតផ្ទះសំបែង ដុតវត្តអារាមឆេះផ្សែងផងងឹតទាំងផ្ទៃមេឃ ក៏នាំគ្នារត់ប៉ាត់ប៉ាយ ៗ ពេលដែលក្នុងស្រុកមានទុក្ខវេទនាយ៉ាងដូច្នេះ មានចៅហ្វាយស្រុកម្នាក់ដែលពង្សាវតារមិនបានកត់ឈ្មោះទុក ក៏ស្ម័គ្របូជាជីវិតជួយស្រុកទេស ដោះទុក្ខវេទនារបស់មនុស្សរួមជាតិជាមួយគ្នា ។ បើតាមជម្នឿ គេយល់ថា មនុស្សលោកដែលមានភ័យម្តងៗ ត្រូវតែយកជីវិតណាមួយទៅបូជាអារក្សអ្នកតាដែលខឹងសំបារនឹងយើងនោះ ទើបបានសេចក្តីសុខស្ងប់ ៗ

តាមរឿងនេះមានដំណាលថា មានថ្ងៃមួយក្នុងរដូវប្រាំងពេលដែលព្រះអាទិត្យជ្រៀងជ្រេ ចៅហ្វាយស្រុកនោះ ក៏បង្គាប់ឲ្យគេជីករណ្តៅខ្មោច ១ យ៉ាងធំហួសធម្មតា រួចចៅហ្វាយស្រុកនោះ ក៏បណ្តើរគ្នាទាំងពីរនាក់ប្តីប្រពន្ធ ស្លៀកពាក់សំពត់អាវពេញយស ចុះទៅក្នុងរណ្តៅនោះ គួរឲ្យអស្ចារ្យណាស់ ហើយក៏អង្គុយស្ងៀមទឹកផ្សេងជារួបស្រេច ក៏ដេកព្រមគ្នាទាំងពីរនាក់នៅលើដីត្រជាក់នៅបាតរណ្តៅនោះ រួចបង្គាប់ឲ្យពពួកអ្នកដែលនៅជិតខាងនោះលុបរណ្តៅ តាំងពីពេលរសៀលជិត

ព្រលប់ហូតដល់យប់ អុជចន្លុះនាំគ្នាលុបតទៅទៀតទើបហើយស្រេច ។ ក្នុងពេលនោះ គងស្គរលាន់ឮស្នូរគងរំពងយ៉ាងអាណោចអាធម្ម ។

បុរសស្ត្រីទាំងពីរនាក់ ដែលស៊ូប្តូរជីវិតដោយមានចិត្តស្រឡាញ់ស្រុកទេសនិងជនរួមជាតិនោះក៏សន្មតថា ខ្ញុំស្លាប់ទៅនេះ ព្រលឹងខ្ញុំទាំងពីរនាក់ទៅជួបគ្នានៅស្ថានលោកនាយ ហើយនឹងអង្វរនាំដល់អ្នកតាសូមឲ្យប្រកាសប្រាប់ដល់ខ្មោចបិសាចដែលមានប្ញទ្ធិអានុភាពទាំងប៉ុន្មានឲ្យត្រឡប់មកក្នុងលោកនេះវិញមុន ១ អាទិត្យ ដើម្បីមកធ្វើទណ្ឌកម្មសម្លាប់ពួកខ្មាំងសត្រូវឲ្យបានយ៉ាងច្រើន ។

លុះ ៨ ថ្ងៃតមក ក្នុងពេលដែលទុក្ខវេទនាមកគ្របសង្កត់ជាពន្ទឹក ក៏ស្រាប់តែឮសំឡេងមួយយ៉ាងថ្លុក ស្រែកឡើងក្នុងវេលាព្រឹក ពិតដូចពាក្យសន្មតរបស់ខ្មោចចៅហ្វាយស្រុកនោះ ។ ឯស្នូរសព្ទដូចជាសត្វទទះស្លាបហើរយ៉ាងច្រើន ដោយមានប្រផ្នូលនេះ អ្នកស្រុកក៏មានសេចក្តីរីករាយដោយដឹងថា អ្នកតានាំខ្មោចបិសាចមកជួយសង្គ្រោះយើង ដែលមានជីវិតរស់នៅនេះហើយ ។ ក្រោយពីនោះបន្តិច ជម្ងឺអាសន្នរោគក៏បណ្តាលកើតឡើងក្នុងកងទ័ពពួកខ្មាំងសត្រូវ ដោយអំណាចមន្តអាគមរបស់អ្នកតានិងខ្មោចបិសាច ។ ពួកខ្មាំងក៏ដកទ័ពរត់ថយខ្ចាត់ខ្ចាយចេញអំពីស្រុកទៅវិញទាំងអស់ ពួកខ្លះក៏ស្លាប់ដេកដេរដាសពាសពេញទាំងវាល ទៅជាចំណីអាហាររបស់ពួកសត្វត្មាតនិងសត្វសាហាវ ។

តាមរឿងនេះ យើងឃើញថាពង្សាវតារនឹងរឿងព្រេងច្រឡូកច្រឡំ គ្នាណាស់ ៗ បុណ្យឡើងអ្នកតានោះ គេធ្លាប់តែធ្វើនៅកណ្ដាលស្រែដែល ហៅថា បន្ទាយជ័យ ជាទីព្រុកដល់ជ័យជំនះរបស់អ្នកតានឹងពពួកខ្មោច តែពីបន្ទាយនោះប្រហែលជាធ្វើដោយដី ៗ ទំហំបន្ទាយនោះ តាមគេ ក ៗ មិនតូចជាង ២.០០០ ម៉ែត្រក្នុងមួយជ្រុងៗ គេមើលទៅនៅឃើញ រន្ធទំនាបខ្លះ ដែលជាកន្លែងដែលគេយកដីមកធ្វើបន្ទាយនោះ ប្រសិន បើគេក្រឡេកចូលទៅក្នុងព្រៃទៀត ប្រហែលជានឹងឃើញនៅសល់គ្រឿងដំ- ណាលនៃកំពែងខ្លះខ្លះ ឯទីបន្ទាយនេះទៀតក៏មិនឆ្ងាយអំពីបន្ទាយជូនអី ដែលធ្វើដោយថ្មហើយត្រូវពួកខ្មាំងលុកលុយកាយយកកាលពីសម័យនោះ ក នៅសល់តែគំនរបាក់បែកនៃថ្ម ៗ

សព្វថ្ងៃនេះ កន្លែងបន្ទាយចាស់នោះទៅជាដីដំបូកដុះព្រៃអស់ទៅ ហើយ ឃើញនៅតែខ្ទមស្លឹក ១ ជាគ្រឿងសំគាល់ថានៅទីនេះហើយដែល មានមនុស្សចិត្តល្អបរិច្ចាគជីវិតបូជាអ្នកតានៅក្នុងស្រុកជាលើកក្រោយ បង្អស់ ៗ ទីនោះហើយដែលជាលំនៅរបស់អ្នកតាឃ្លាំងមឿង សព្វថ្ងៃនេះ នៅមានគេអុជទៀន-ធូបបូជានៅឡើយ ៗ ក្នុងឆ្នាំនេះ ដីដំបូកនោះក៏ កាន់តែរីកធំឡើង បើតាមជំនឿរបស់ខ្មែរនឹងចិនគេថាជាប្រផ្នូលល្អ ក្នុង ពេលដែលធ្វើបុណ្យឡើងអ្នកតា ពួកជនទៅជួបជុំគ្នាឈរជុំវិញខ្ទមនោះ

ទាំង ៣ ទិស ឯរូបអ្នកតានៅពីខាងកើតធ្វើពិធីសែនបូជា រូបនេះជាមនុស្ស ចាស់ម្នាក់នៅមាំមួនពូកែមុខគួរគោរព មិនមែនជាមនុស្សប៉ោឡៃទេ ។ នៅខាងមុខរូបមានម្ហូប ៤ ស្ពក មានក្បាលជ្រូក ១ គូសម្រាប់បូជា លុះរូបនោះស្រូបបូជាស្រេច ទើបពពួកជនដែលទៅមើលនៅជុំវិញនោះក៏ជ្រួចទឹកដែលគេអប់ទៅលើដី រូបមានក្អេង ១ វង់ប្រគំឡើង ហើយគេដុតក្រ-ដាសមាសក្រដាសប្រាក់បូជាដោយគោរព នៅក្រោមអាសនៈអ្នកតា ។

នៅឆ្ងាយពីនោះបន្តិច មានព្រះសង្ឃ ១ ក្រុមគង់ក្រោមពេងស៊ុក ក៏ក្រោកនិមន្តទៅបៀតខាងកដរ័តជុំវិញដំបូកនោះ រូបស្រូតធម៌ ១ ចប់ ដើម្បីសំដែងឲ្យឃើញថា ពុទ្ធសាសនាក៏មិនយល់ទាស់នឹងការសែនបូជាព្រលឹងដែលគេធ្លាប់បូជាតាំងពីបុរាណកាលមកដរាបមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

ការដែលលោកសង្ឃស្រូតធម៌នេះ គ្រាន់តែជាកិច្ចបំថែកសែនបូជាអ្នកតានោះទៅជាពីរលើក ដៀតតអំពីនោះមក រូបអ្នកតាក៏ត្រឡប់មកធ្វើកិច្ចបូជាឡើងវិញ ឯលោកសង្ឃក៏ត្រឡប់ទៅឯពេងរបស់លោកវិញដែរ ក្នុងលើកនេះ រូបអ្នកតាក៏ហៅពួកមន្ត្រីមួយក្រុមនៅឃុំជិតទីនោះ ឲ្យមកពិសាក្រយាជាកិត្តិយសចំពោះអ្នកតា ។ ឯរបៀបពិសានេះ គឺគ្រាន់តែធ្វើកិច្ចដូចជាពិសាប៉ុណ្ណោះទេ ។

តពីនោះមកមានកិច្ច ១ យ៉ាងប្លែក ដែលជាពិធីរំឭកដល់របៀបបុណ្យ គឺមានក្មេងកំលោះ ២ នាក់ តែងខ្លួនពាក់មកុដស្នែងគោបង្កាប់គ្នា ហើយហិចហោះកំរែកជាទំនងច្បាំងគ្នា ព្រមជាមួយនឹងក្មេង ១ វង់ ក្នុងពេលនោះមានមនុស្សម្នាក់ទៀត ហក់ចូលមក ក៏ត្រូវគោមនុស្សនោះខឹងដេញ ដល់ដេញបុះ តែមនុស្សនោះមានជ័យជំនះឈ្នះគោវិញ ហើយក៏កាត់កសម្លាប់ដោយបង្គោះ ១ គូប ។ ឯពិធីកំរែកពាក់ស្នែងនេះ ខ្ញុំធ្លាប់ឃើញតែក្នុងតំបន់ស្រុកពោធិ៍សាត់ប៉ុណ្ណោះ មិនដឹងជាមានគេធ្វើនៅទីដទៃដែរឬគ្មានទេ ។ មើលទៅពិធីកំរែកនេះជាពិធី ១ ដែលត្រូវធ្វើក្នុងពេលឡើងអ្នកតា ។ ចុះសព្វថ្ងៃនេះ ម្តេចក៏គេត្រឡប់ជាកាន់កាំភ្លើងត្រី (កាំភ្លើងរបស់ឃុំ) ហើយយកផាវទៅដុតធ្វើជាសូរកាំភ្លើងវិញ ? របៀបថ្មីនេះមើលទៅមិនត្រូវទំនងទេ ប្រហែលទំនៀមទម្លាប់នេះបានចាក់ឫសមាំមកជាយូរអង្វែងមកហើយ ដល់មកសព្វថ្ងៃ មុនដែលនឹងបាត់បង់សាបសូន្យទៅនោះ គេក៏នៅត្រូវធ្វើខ្លះដែរ តែធ្វើត្រឹមបន្តិចបន្តួចខុសពីរបៀបចាស់ ក្រៅពីនេះនៅមានការថ្វាយក្របី ១ ទៀតទុកសម្រាប់ប្រើក្នុងការបុណ្យនោះកាលបើត្រូវការប្រើ ។

ការកំរែស្នែងនេះ ប្រហែលជាកើតដំណែលនៃការប្រជល់ក្របីអំពីបុរាណដូចមាននៅស្រុកអណ្ណាមនឹងស្រុកកងយួននៅសព្វថ្ងៃនេះ ។

ក្នុងពេលដែលគេធ្វើពិធីបុណ្យផ្សេងៗនោះ ពួកមនុស្សមកកុះករជួបជុំគ្នាលេងសប្បាយនៅទីនោះ ។ ពួកចិនក៏នាំយកនំនិញកំប៉ុកកំប៉ុកមកដាក់លក់ដេរដាស ។ ស្រីៗនិងកូនក្មេងក៏សើចលេងសប្បាយ ក្មេងក៏ប្រគំឮស្សូររងំ ពួកខ្លះដាក់បាត្រលោកសង្ឃដោយសទ្ធាជ្រះថ្លាដែលដាក់ដម្រៀបគ្នាលើជើងម៉ា ។ ជិតទីនោះមានពួកស្រីៗដាំស្លយ៉ាងប្រញាប់ប្រញាល់ ដ្បិតដល់ពេលប្រគេនចង្ហាន់លោកសង្ឃហើយ ។ ថ្ងៃក៏ចាំងពន្លឺទៅលើថ្នុកទឹកដែលទើបកំរងភ្លៀងថ្មីៗ ស្លឹកឈើត្រូវពន្លឺព្រះអាទិត្យចាំងឆ្លុះភ្លឺផ្លេកមានសណ្ឋានដូចត្បូងពេជ្រ ពពកក៏រសាត់អណ្តែតនៅលើមេឃ ថ្ងៃនេះហើយដែលជាថ្ងៃក្សេមក្សាន្តរបស់បណ្តាជន ។ បណ្តាជនជាតិខ្មែរចេះរក្សាទុកបានយ៉ាងអស្ចារ្យ នូវកិរិយាសមរម្យរបស់ជាតិ និងបុកពាររបស់ខ្លួន ក្នុងពេលក្សេមក្សាន្តរបស់បណ្តាជននេះ ។

ការធ្វើពិធីបុណ្យអស់នេះ សម្រាប់ជាទីរឭកមួយយ៉ាងធំ ដល់ហេតុគេទដែលកន្លងមកហើយ លុះកាលតៗមកពិធីនេះក៏រៀវរោយទៅ តែនៅមានទ្រង់ទ្រាយបុណ្យជាន់ចាស់នោះជាប់មកជាមួយនឹងពិធីខាងលទ្ធិសាសនា ពិធីបុណ្យអស់នេះហើយដែលកកើតមកហើយជាវេលាច្រើនសតវត្សរ៍នៅកណ្តាលព្រៃព្រឹក្សាដ៏ស្តុកស្តុកស្តាញបិទបាំងប្រទេសខ្មែរ ។

រឿងព្រេងខ្មែរ — រឿងអាឡេវ (ទី ២)

របស់អ្នកឧកញ៉ាប្រាជ្ញាធិបតី យិន ជាងហ្លួងក្រុមព្រះរាជនិពន្ធ

គ្រានេះនឹងពណ៌នាអំពីរឿងបរម្បរាជារឿងបុរាណដែលមាននិយាយតៗគ្នាមកថា មានបុរសម្នាក់ឈ្មោះអ្នកង៉េះ ប្រពន្ធឈ្មោះនាងង៉ោះ មានកូនប្រុសម្នាក់ឈ្មោះអាឡេវ ឯកូននោះលុះធំឡើងអាយុ ៧ ឆ្នាំ ជាក្មេងមានប្រាជ្ញា ដឹងថាម្ដាយឪពុកល្ងង់ មិនចេះធ្វើការរកស៊ី ជាអ្នកក្រពិបាក វាក៏និយាយនឹងម្ដាយឪពុកវាថា ម៉ែអើយឪអើយ ឥឡូវនេះយើងគ្មានចេះធ្វើការរកស៊ីអ្វីនឹងគេបានជាយើងក្រ បើដូច្នេះខែវស្សាយើងធ្វើស្រែ ខែប្រាំងយើងទៅធ្វើចំការ ឯខ្ញុំទៅធ្វើស្រែជាមួយនឹងឪឯង បើយើងអត់ស្លាម្ហូបអង្ករម្ហូបចំណីអ្វី សូមខ្ញុំមកយកពីផ្ទះនេះទៅស៊ី ៗ អាឡេវនឹងឪពុកម្ដាយគិតគ្នាព្រមហើយ ក៏រៀបប្រដាប់ប្រដាឡើងទៅធ្វើស្រែ លុះទៅនៅស្រែយូរ អាឡេវនឹកចង់ស៊ីនំហើយវាគិតថា បើដូច្នេះអញនឹងបញ្ឆោតម៉ែឪអញយកនំស៊ី គិតហើយប្រាប់ឪវាថា ឪ ៗ ខ្ញុំទៅផ្ទះយកស្លាម្ហូបមកស៊ី ឯឪពុកក៏ឲ្យកូនទៅផ្ទះ អាឡេវដើរទៅដល់កណ្ដាលផ្លូវ បានឃើញវត្តលោកសង្ឃ ក៏ចូលទៅថ្វាយបង្គំរកលោកកោរសក់ឲ្យ លុះកោររួចហើយក្រាបថ្វាយបង្គំលាលោកទៅ លុះទៅដល់ជិតផ្ទះ អាឡេវយកសំពត់ទទូរក្បាលហើយធ្វើជាយំចូលទៅក្នុងផ្ទះ ឯម្ដាយឃើញ

កូនយំដូច្នោះ ក៏សួរទៅកូនថាថ្វីក៏កូនយំ អាឡេវធ្វើជាយំខ្លាំងឡើងទៀត ឯម្ដាយឃើញកូនរឹតតែយំខ្លាំងឡើងដូច្នោះ ក៏ស្ទុះទៅឱបហើយបើកសំពត់អំពីក្បាលកូនចេញ ឃើញក្បាលកោររលីងរឹតតែសង្ស័យហើយសួរទៀតថា ហេតុអ្វីក៏បានជាកោរសក់ហើយយំដូច្នេះ អាឡេវប្រាប់ទៅម្ដាយថា ឪគាត់ស្លាប់ទៅហើយ នាងនោះលុះឮកូនថាដូច្នោះ ក៏គក់ទ្រូងស្រែកថ្ងូញយំស្រណោះអាឡោះអាល័យរៀបរាប់ពីកាលចាប់ដៃបានគ្នាជាប្ដីប្រពន្ធរៀងដរាបមក ឯអាឡេវឃើញម្ដាយយំសង្រេងសង្រែងដូច្នោះ ក៏អង្វរលួងលោមម្ដាយថា អ្នកម៉ែអើយ កុំអ្នកយំ បើអ្នកបេះតែយំ តើធ្វើដូចម្ដេចនឹងបានធ្វើបុណ្យឲ្យទានបញ្ជូនទៅឲ្យឪ ឯនាងនោះជាម្ដាយឮអាឡេវជាកូនអង្វរឃាត់មិនឲ្យយំហើយ សួរទៅអាឡេវថា បានរៀបបញ្ចុះខ្មោចឪឯងរួចហើយឬនៅ អាឡេវប្រាប់ម្ដាយថា ខ្ញុំបានពឹងអ្នកស្រុកឲ្យគេជួយរៀបបញ្ចុះខ្មោចឪរួចល្អល្អាច់ហើយ នាងនោះឮកូនថាដូច្នោះ ក៏ម្នីម្នារៀបធ្វើនំអន្សមនំគមចំណីចំណុកហើយនិយាយនឹងអាឡេវថា កូនអើយ ឯងយកចំណីនឹងនំទៅធ្វើបុណ្យឲ្យឪឯងចុះ អញមិនទៅទេ បើអញទៅឃើញស្រែដែលឪឯងធ្វើនឹងកន្លែងដែលឪឯងនៅនឹងផ្នូរខ្មោចឪឯងនោះ ម្ដាយរឹងជាកើតទុក្ខច្រើនឡើងទៀត បើដូច្នេះឯងទៅចុះ អាឡេវឮម្ដាយថាដូច្នោះ ក៏នឹកអរគុណចិត្តណាស់ ដ្បិតត្រូវនឹងគំនិតខ្លួនដែលកុហកម្ដាយនោះ ហើយក៏ម្នីម្នារៀបស្រែកយកនំ

ដាក់សំរែនកន្ទុំស្រេចក៏រែកទៅ លុះទៅដល់ពាក់កណ្ដាលផ្លូវ ដាក់អម្រែកពីលើស្មាហើយអង្គុយស៊ីនំនឹងចំណីចំណុកលុះត្រាតែឆ្អែត ហើយទៅសល់ខ្លះ អាឡេវរៀបទុកយកទៅផ្ញើឪក លុះទៅដល់ជិតខ្ទមឪកៗធ្វើជាយំទៀត ឯអ្នកនេះជាអាពុកឃើញកូនយំហើយឃើញសក់ទើបនឹងកោរថ្មីៗ ដូច្នោះក៏សួរទៅថា កូនអើយថ្វីក៏ឯងយំហើយកោរទាំងសក់ក្បាលដូច្នេះ អាឡេវប្រាប់ទៅអាពុកថា ឪអើយ ឥឡូវនេះម៉ែគាត់ស្លាប់ទៅហើយបានជាខ្ញុំកោរសក់ អស់បងប្អូនគេរៀបធ្វើបុណ្យឲ្យម៉ែ បានជាមានទាំងនំ ឥឡូវនេះខ្ញុំយកមកផ្ញើឪឯងពិសា ឯអាពុកជាមនុស្សឆោតល្ងង់ណាស់ ឮកូនប្រាប់ដូច្នោះក៏យំទឹកអាណិតប្រពន្ធ ហើយនិយាយនឹងអាឡេវថា កូនអើយ អំពីថ្ងៃនេះទៅអាពុកលែងទៅទន្លេនោះទៀតហើយ ឯអាឡេវឮថាអាពុកលែងទៅស្រុកដូច្នោះ ក៏នឹកអរក្នុងចិត្តថាត្រូវនឹងគំនិតខ្លួនគិត ៗ

លុះយូរបន្តិចទៅ អាឡេវនិយាយនឹងអ្នកនេះជាអាពុកថា ឪអើយ ឥឡូវនេះឪនៅតែពីរនាក់នឹងខ្ញុំដូចសព្វថ្ងៃនេះពិបាកណាស់ គ្មានអ្នកណានឹងដណ្ដាំបាយស៊ី គ្មានអ្នកណាដេរសំពត់អាវស្លៀកដណ្ដប់ បើដូច្នោះឪឯងរកដណ្ដឹងប្រពន្ធយកមកគ្រាន់នឹងដាំបាយដងទឹកបុកស្រូវ ទើបយើងមិនសូវទឿយហត់ដូចសព្វថ្ងៃពេកទេ ៗ (នៅមានត)